

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. X. De legum mutatione

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

epiikia, sed si superior consuli non potest, scilicet A
cundum verba legis agendum est.

7. Dico ultimo, quando probabiliter iudicatur, legem non comprehendere aliquem casum, licet uti epiikia; dummodo tunc non habeatur aliud iudicium, quo probabilius existimetur casum illum comprehendere.

Hæc conclusio patet ex principiis statutis in dissertatione de probabilitate, ubi ostendimus iudicium probabile in moralibus sufficere quidem interdum ad prudenter operandum, quando non occurrit aliud probabilius; si tamen fiat concursus duarum opinionum probabiliorem; alioquin peccamus contra regulas prudentiæ, quæ dicitur huic potius adhære, quam esse fententiæ, quæ nulli profus errandi aut peccandi periculo nos exponit, quam illi, quæ nos probabili saltem peccandi & errandi periculo reddit obnoxios. Unde Chrysostomus homil. 44. in Matth. *Si vestimentum empturus, unum geras negotiatorem & alterum: & ubi meliores vestes inveneris, & pretio viliori, ab illo comparas; an non oportet populum circumire omnes Doctores, & inquirere ubi sincerè veritas Christi venundatur, & ubi corrupta, & veritatem eligere plusquam vestimentum?*

8. Idem docet subtilis Doctor in 3. dist. 25. q. 1. num. 8. ubi hæc scribit: *In moralibus quando sunt altercationes de aliquo peccato, quando primò est mortale, ut si unus peritus in scientia dicat quod non licet sic mercari, & alius dicat quod licet: tutius est non procedere sic, nec sic, sed expectare quousque veritas pateat aliunde; si enim ita esset quod unus Doctor diceret, aliquem peccare mortaliter, nisi sic faceret, & alius quod peccaret, si sic faceret, tunc simplex foret perplexus: idè bene videndum est in moralibus an tequam aliquid asseratur, quia videlicet cum habens duas opiniones contrarias perplexus sit, periculose se determinaret ad unam, nisi re diligenter inspecta probabiliorem eligeret. Et in 4. dist. 11. quæst. 6. Cum multis (inquit) sit probabilior pars negativa, non sine peccato aliquis se exponit dubio, sequendo affirmativam minus probabilem. Sed de hoc futius in prædicta dissertatione de probabilitate.*

DISPUTATIO X.

De legum mutatione.

Ad questionem 97. D. Thoma.

Cum tripliciter lex aliqua mutari possit, nimirum per dispensationem, seu relaxationem juris circa aliquas personas, per abrogationem, & per cessationem, seu simplicem deletionem, ut quando lex ad tempus lata, eo elapso expirat; ut legum humanarum mutatio perfecte declaretur, de triplici illo modo mutandi leges humanas, breviter hic agendum est, & primò de dispensatione, deinde de abrogatione, & cessatione legum humanarum.

ARTICULUS I.

Quid sit dispensatio, & an ea in legem humanam cadere possit?

Dispensatio definitur à Glossa in cap. *Requiris* 1. quæst. 6. *Juris communis relaxatio facta cum cogitatione cause, ab eo qui ius habet dispensandi.* Verùm cum hæc definitio supponat ad validè dispensandum necessariam causam cognitionem, quod in controversiam vertitur, illam sic alii definiunt: *Dispensatio est iuris relaxatio, à potestatem relaxandi habente facta.* Alii demum omni causa efficiente, per formalem sic brevius eam definiunt: *Dispensatio est iuris relaxatio.*

Ex his definitionibus colligitur primò, dispensationem in eo differre à legis interpretatione, quòd hæc declarat tantum legem suam vim obligandi non habere in aliquo casu, vel persona particulari: illa, adhuc vigente legis obligatione, subditum eximit à legis obligatione, quòd alioquin astringeretur. Quòd sit ut legem interpretari, non sit tantum superioris, sed etiam subditi, qui per epiikiam potest in casu particulari declarare, legem non obligare: contra verò in lege dispensare non potest, nisi superior, cum sit actus jurisdictionis, qui superioritatem requirit in dispensante, & subjectionem in eo cum quo dispensatur.

Colligitur secundo, dispensationem differre à privilegio, nam privilegium propriè est privata lex, quæ potest aliquando esse contra jus, & tunc est dispensatio; aliquando verò est præter jus, & tunc non est propriè dispensatio.

Colligitur tertio discrimen quod inter absolute & dispensationem versatur, nam absolutio non est contra legem communem, sed potius secundum illam, si persona absolvenda illam mereatur; dispensatio verò est contra legem communem, cum sit juris relaxatio.

Colligitur quarto, dispensationem rem esse odiosam, scilicet bindeque restringendam, seu strictè interpretandam, quia odiosum est eximi à lege, quæ æqualiter omnes obligat; & quia, ut ait regula 28. juris: *Quæ à iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.*

Colligitur quinto, dispensationem rectè vulnus seu vulnerationem legis appellari 23. qu. 4. can. *Ipsa pietas*: Lex enim ex duplici causa vim & vigorem habet, primò ex autoritate legislatoris, cuius prudentia regulam actibus humanis imponit, & ex consuetudine, quæ est vis restrictiva legis; quia consuetudo difficile vincitur, præcipuè, si sit multitudinis; unde fit ut lex non prævaleat contra consuetudinem, sed potius consuetudo contra legem; quando autem cum aliquo juris rigor relaxatur, detrahatur aliquid de autoritate legislatoris, & de consuetudine, & sic veluti infligitur vulnus legi. Quod per dispensationem aliquid detrahatur à consuetudine, manifestum est; quod verò etiam de legislatoris autoritate detrahatur, ex eo patet quod legislatoris autoritas fundatur in prudentia gubernativa; prudentiæ autem est prævidere res futuras, & casus qui possunt emergere, eisq; opportuna remedia adhibere. Quando ergo dispensatur in lege aliqua, tunc quodammodo taxatur minoris prudentiæ legislator, eò quòd casum illum particularem non præviderit.

Ex quo intelliges, quod licet in legem divinam non

non possit cadere dispensatio proprie & strictè sumpta, quia Deus omnia singularia & contingentia prævidet, nec in legem naturalem, cum illa nihil aliud sit, quam impressio legis divinæ & æternæ facta in mentibus nostris; bene tamen in legem humanam, quia nimirum legislator humanus, quantumcunque prudens, non potuit singulos casus emergentes & contingentes prævidere. Unde Sapient. 9. dicitur: *Cogitationes mortalium timidae, & incertæ providentiæ nostræ.*

7. Addo, quod sicut ad bonum commune conducit eximere aliquas personas per speciale privilegium à lege communi; ita ad idem bonum commune promovendum convenit cum aliquibus personis in eadem lege dispensare, cum non minus per privilegium, quam per dispensationem fiat à communi lege relaxatio.

8. Dices, leges humanæ sunt conclusiones deductæ ex lege naturali: Ergo hæc dispensatio in legem naturalem cadere nequeat, non poterit etiam cadere in legem humanam.

Sed nego Consequentiam, duplex enim distinguendus est modus, quo leges humanæ ex naturali deducuntur. Unus per modum conclusionis evidenter contentæ in principiis naturæ, ut in illo universali principio: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, evidenter continentur istæ conclusiones: *Non est occidendum, non est furandum, Nihil supra justum est accipiendum.* Alter per modum particularis denominationis, ut cum princeps statuit certa media, quorum observatione publicum bonum promoveatur & conservetur, ut non esse nocte arma ferenda; certis temporibus abstinendum esse à carnibus; in publicis contractibus certas ceremonias esse servandas, & similia, quæ in principiis naturalibus non continentur evidenter, cum æque ipsa, ac opposita, vel alia disparata pro publico bono servando statui possint. Quamvis ergo in leges humanas primo modo in principiis legis naturæ contentas dispensatio cadere nequeat, cum illæ immediate obligent ex jure naturæ; unde eadem sunt apud omnes gentes, & ad jus gentium pertinent, ut docet sanctus Thomas supra quæst. 95. art. 4. hæc tamen in leges humanas secundo modo contentas in principiis naturæ, cum illæ immediate non obligent ex jure naturæ, sed ex præcepto & imperio Principis, qui sicut potuit à principio tales leges non ponere, ita & ab illis semel positas certas personas per dispensationem, vel per privilegium eximere potest.

9. In hoc omnes Theologi conveniunt, sed dubitatur, & queritur primò, an liceat superiori subditum sine justa causâ à lege humana dispensare?

Respondeo negativè contra aliquos Auctores relatos à Sanchez libro 8. de matrimonio. disp. 3. qui existimant supremum Principem, etiam sine justa causâ, in sua lege dispensare posse, solumque Principis voluntatem dicunt justam esse causam dispensationis. Oppositum docent alij Theologi cum sancto Thoma hæc articulo 4. ubi hæc scribit: *Ille qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quæ sue auctoritati innitur, ut scilicet in personis, vel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut præceptum legis non servetur. Si autem absque hac ratione pro sola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens: infidelis quidem si non habet intentionem ad bonum com-*

*mune; imprudens autem si rationem dispensandi ignoret; propter quod Dominus dicit Luca 12. Quis purus est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam? Quibus verbis rationem fundamentalem nostræ resolutionis innuat, nam contra fidelitatem & implicitum pactum cum republica agit Princeps, qui absque justa causâ à legibus commune bonum spectantibus cum aliquo dispensat: Ergo peccat sine justa causâ dispensando. Consequencia patet, Antecedens probatur. Princeps potestatem legislativam, in qua includitur dispensativa, cum tacita conditione à regno, vel republica accipit, ut illa uti non possit in destructionem & nocumentum ipsius regni ac reipublicæ: Ergo contra fidelitatem & implicitum pactum cum republica agit, dum in legibus communibus sine causâ dispensat. Unde Bernardus lib. 3. de considerat. cap. 4. *Queritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniat. Vbi necessitas viger, excusabilis dispensatio. Vbi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas (dico) non propria, sed communis. Nam cum nihil horum est; non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.**

Addo, quod quisquis sine justa causâ dispensat, imprudenter & irrationabiliter agit, eximendo à lege communi eum, qui non est eximendus; quod est vitium acceptionis personarum, oppositum justitiæ distributiæ respectu Principis peccantis contra suum officium. Unde Tridentinum sess. 25. c. 18. de reform. prohibet dispensare sine urgenti justaque causâ.

Quæres secundo, an dispensatio sine justa & rationabili causâ concessa, nedum illicita, sed etiam invalida sit?

Respondeo quod dispensatio legis data à supremo Principe, hoc est, à legislatore, sive ab eo, qui est æqualis ei, aut etiam superior, sine causâ legitima, est valida in utroque foro; secus verò dispensatio data ab inferiori in lege superioris, sine legitima causâ.

Ratio primæ partis est, quia lex omnino pendet à voluntate legislatoris in fieri & conservari, qui sicut à principio potuit eam non condere, ita & eam potest in totum abolere per abrogationem, & ex parte tollere seu restringere, eximendo aliquem, vel aliquos ab ejus obligatione, quod fit per dispensationem: Ergo dum legislator absolute & sine causâ vult aliquem à lege eximere, illico manet exemptus, & legis obligatio respectu illius manet sublata, aliâ conservaretur, & superites maneret vis legis independenter à voluntate, imò contradicente voluntate legislatoris; quod non est minus impossibile, quam creaturam conservari in suo esse & virtute, suspendente Deo circa illam suum concursum conservativum.

Ratio verò secundæ partis est: Cum nequeat inferior in lege superioris dispensare, nisi per potestatem sibi à superiore concessam; cumque rationabiliter præsumi non possit, superiorem potestatem concedere inferiori, ut sine justa causâ in sua lege dispense, sequitur omnem dispensationem factam ab inferiore in lege superioris sine justa causâ esse invalidam & nullam defectu potestatis. Hinc

Colligitur primò, dispensationem factam à Summo Pontifice in votis, vel in alijs, quæ sunt de jure divino, aut naturali sine legitima causâ, invalidam esse, subindeque sic dispensatum non

posse tali dispensatione uti, tutâ conscientiâ; quia summus Pontifex non accepit à Christo potestatem dispensandi in iure divino, aut naturali sine rationabili causa, ut rectè observant Cajetanus in Summa verbo, *Dispensatio*, Sylvester verbo *Votum* 4. quæst. 3. & Sotus de iustitia & iure quæst. 7. art. 3. ad 3.

14. Colligitur secundò, Summum Pontificem posse validè dispensare ex plenitudine suæ potestatis in quibuscunque legibus ac statutis Conciliorum generalium, & aliorum Summorum Pontificum, etiam sine legitima causa. Quia omnes istæ leges sunt juris humani, supra quod Summus Pontifex habet supremam & plenam potestatem, quâ & illud potest in totum abolere per abrogationem, ac tollere per dispensationem; licitè quidem & validè cum causa; illicitè verò, sed validè, si nulla causa iusta talis dispensationis existat. Undè Bernardus lib. 3. de considerat. ad Eugenium Papam, cap. 4. *Sic faciendo (inquit) probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed iustitiæ forte non ita. Hoc facitis, quia potestis; sed utrum & debeatis, quæstio est. Honorum ac dignitatum gradus conservare positi estis, non invadere.*

15. Colligitur tertio, dispensatum à superiori in ejus lege sine causa, non peccare utendo tali dispensatione, sed eâ posse uti tutâ conscientiâ. Nullus enim peccat utendo iure suo: At sic dispensatus utitur iure suo, utendo indulgentiâ dispensationis sibi concessæ: Ergo non peccat in hujus dispensationis usu.

Nec valet quod ait Martinonus in tractatu de legibus disp. 32. sect. 3. num. 27. quòd licet utrensali dispensatione non peccet contra legem humanam, quæ definit ipsum obligare, peccat tamen contra jus naturale, quia turpis est pars, quæ toti non consentit. Non valet, inquam, quia licet turpis sit pars, quæ à toto sine causa discordat, non tamen quæ discordat à toto cum causa: At ille qui utitur tali dispensatione, non discordat à toto sine causa, nam ad non servandum legem illam, in qua est dispensatus, habet causam & titulum legitimum, scilicet beneficium dispensationis: Ergo nec contra legem humanam, nec contra jus naturale peccat.

16. Colligitur quartò, inferiorem Prælatus vi suæ potestatis ordinariæ, non posse dispensare in lege Prælati superioris. Nam dispensare est tollere vim legis ex parte, & respectu personæ, quæ dispensatur: Sed tollere vim legis est duntaxat illius, qui legem condidit, vel qui æquali cum eo gaudet potestate; non verò illius, qui potestatem inferiorem habet: Ergo Prælatus inferior non potest vi suæ potestatis ordinariæ dispensare in lege superioris.

17. Sunt tamen aliqui casus, in quibus Prælatus inferior potest vi suæ potestatis ordinariæ in lege Prælati superioris dispensare. Primus est, quando levis est materia, ita ut transgressio legis sit tantum veniale; sicut enim veniale peccatum nulli est reservatum, sed quilibet Sacerdos ab eo potest absolvere; sic etiam ab obligatione legis potest inferior Prælatus ratione levitatis materiæ dispensare. Ad id quod nec rationi, nec rectæ & suavi gubernationi consonum est, ut semper pro levibus ad superiorem recurratur, tametsi ad illum facilis sit recursus.

Secundò potest dispensare inferior Prælatus in his, quæ frequenter occurrere solent, cujusmodi sunt dispensatio in jejunio, in festis celebran-

dis, & similibus; nam & grave esset Principi, & nimis difficilis redderetur gubernatio, & satis limitata esset autoritas gubernantis, si in huiusmodi præceptis dispensandis semper recurrendum esset ad ipsum Principem.

Tertio potest dispensare inferior Prælatus in his, quæ ita propria sunt unius communitatis, ut nullo modo conveniant alijs. Ea enim, quæ sunt propria unius communitatis, sunt magis nota & perfecta immediato gubernatori, quam supremo Principi, aut Prælato, ac proinde melius ipsè, quam superior de ijs judicare poterit.

Quartò, potest dispensare inferior Prælatus, cum in casu extraordinario urget necessitas dispensandi, atque periculum in mora, & valde difficilis est ad superiorum recursus. Sic posset Episcopus dispensare in impedimento matrimonij, alioquin dispensabili, si cum defectu occulto palam in facie Ecclesiæ, saltem cum alterius conjugis bona fide, fuisset celebratum; ipsa verò separatio fieri non posset, nisi cum maximo incommodo. Secus autem, si nondum esset in facie Ecclesiæ celebratum, ad Summum enim Pontificem tunc recurrendum esset.

Demum potest Prælatus inferior dispensare, cum dubium est, utrum casus dispensatione egeat, vel non, tunc enim præsumptio est pro libertate, quæ possidet; undè fit, ut casus, nisi certus sit, reservatus communiter non censeatur.

ARTICULUS II.

An, & à quo, & quibus modis lex humana abrogari possit?

18. **C**onstat ex dictis articulo præcedenti, abrogationem à dispensatione differre; abrogatio enim est totius legis ablatio; dispensatio verò est solum quadam legis restrictio & limitatio circa aliquam personam, aut aliquos effectus, manente illius obligatione circa alios.

19. **D**onstat etiam differre abrogationem ab irratione, derogatione, correctione, & cessatione legis. Irritare legem est impedire, ne illa obligandi robore obtineat. Abrogare est, postquam vim obligandi lex obtinuit, illam in universum tollere. Derogare est, illam non in totum, sed in partem tollere. Corrigitur legem, est illam moderari addendo, vel demendo aliquid. Demum lex cessare dicitur, quando vel finitur tempus, pro quo illa ad obligandum posita fuit, vel cessat causa propter quam lata fuerat. His præmissis,

20. **E** dico primò, leges humanas mutari & abrogari posse; abrogari tamen aut mutari non debere, nisi ex tali abrogatione vel mutatione major aliqua utilitas speretur. Ita D. Thomas hic art. 1. & 2.

Probatur prima pars ratione, quam art. 1. in finuat; nam leges humanæ considerari possunt vel ex parte rationis humanæ, à quo procedunt, vel ex parte hominum, quorum actus lege diriguntur: Sed ex utroque capite mutabiles sunt: Ergo leges humanæ mutari, & abrogari possunt. Minor quantum ad primam partem evidens est, cum enim ratio humana finita & limitata sit, & ab imperfecto ad perfectum procedat, non potest legislator statim à principio prævidere omnia, quæ ad utilitatem rei publicæ magis

gis conducere possunt, unde posteri beneficio temporis potuerunt aliqua excogitare ad reipublicam utilitatem conducentia, quæ non excogitarunt Majores. Ergo ex parte rationis humana, quæ est legum constitutiva, leges humane mutabiles sunt. Quod verò etiam ex parte morum, & temporum mutationi obnoxia sint, etiam constat. Sæpè enim aliqua lex uno tempore expedit, quæ alio, variatis hominum moribus, expedire non judicatur. Ita Deus alijs legibus & præceptis usus est hominibus regendis, ante, ac post Christi adventum; alijsque legibus utitur in præsentia, ac usus est in futura vita, variatâ hominum conditione, ac statu vivendi. Aliud exemplum affert sanctus Thomas ex Augustino libro 1, de libero arbitrio capite 6, ubi sic ait: *Si populus bene moderatus (vel ut alij legunt, bene moratus) sit, communisque utilitatis diligentissimos custos, in quo unusquisque minoris rem privatam, quam publicam pendat, nonne rectè lex infertur, quæ tali populo liceat creare sibi magistratus, per quos res publica administraretur? Porro si paulatim depravatus idem populus rem privatam publice rei præferat, atque habeat venale suffragium, corruptisque ab eis, qui honores amant, regimen in se flagitiosis consceleratisque committat, nonne item rectè, si quis tunc extiterit vir bonus, qui plurimum possit, adimatur huic populo potestatem dandi honores, & in paucorum bonorum, vel etiam unius redigatur arbitrium?*

21. Probatur etiam secunda pars conclusionis ratione, quam insinuat Divus Thomas articulo 2. Plus detrimenti timendum est, quam utilitatis sperandum in legum mutatione propter periculum contemptus legum ex una parte, & majoris facilitatis servandi antiquas, quibus diuturnâ observatione assuevimus: Ergo nisi hæc compensentur certâ spe majoris utilitatis, quæ ex hujusmodi mutatione legum speretur, non licebit eas mutare. Unde Ulpianus Digesto veteri libro 1, tit. 4. de Constitutionibus Principum lege 2. *In rebus novis constituendis evidens debet esse utilitas, ut recedatur ab eo jure, quod diu & quum visum est.*

22. Advertendum tamen, quod licet legislator peccet abrogando leges absque ulla causa & utilitate, abrogatio tamen sic facta valida est, nec tenentur amplius subditi legem sic abrogatam servare; quia lex essentialiter constituitur voluntate & imperio Principis, unde eo ob quamcunque tandem rationem sublato cessat lex, subindeque obligatio ejus; nam ubi lex non est, nec legis obligatio esse potest.

23. Dico secundò, quivis legislator potest legem, quam condidit, abrogare; superior etiam potest legem inferioris abrogare, non tamen inferior legem superioris.

Prima pars patet, cum enim, ut supra dicebamus, lex essentialiter constituatur voluntate & imperio legislatoris, ab eo dependet in esse & conservari, subindeque eo sublato cessat lex.

Secunda etiam evidens est, quia superior habet plenam potestatem supra inferiorem, & consequenter supra omnes leges ab eo conditas.

Tertia verò, quæ asserit inferiorem non posse legem superioris abrogare, habetur in Clementina, *Ne Romani Pontificis*, in qua a Clemente V. definitur, legem superioris non posse per inferiorem abrogari, corrigi, aut mutari, cum inferior nullum jus, aut potestatem habeat in superiore, ejusque constitutiones ac leges. Unde Episcopi & Cardinales leges Pontificias abrogare nequeunt, multòque minùs possunt Laici legibus & canonibus Ecclesiasticis derogare. Similiter Magistratus civiles, & communitates, aut Principes alteri superiori subditi temporaliter, non possunt legibus ejus civilibus, & juri communi totius ejus imperij derogare, aut contrarium aliquid in proprio territorio statuere, ut male docent nonnulli Jurista, perperam in hunc sensum allegantes legem *Omnes populi*, ff. de justitia & jure, ubi solùm dicitur, civitates Imperatori subjectas habere potestatem condendi leges proprias, & suis moribus accommodatas. Quod intelligendum est de legibus non contrariis legibus imperialibus, quæ scilicet, quamvis aliquid novum & diversum statuunt, non tamen repugnans & contrarium.

24. Dico terciò, tribus modis lex antea accepta abrogari potest: primò, per expressam revocationem Principis; secundò, per constitutionem novæ legis priori repugnantis; terciò per contrariam consuetudinem.

Conclusio patet quoad omnes partes. Advertendum tamen est, quod si abrogatio fiat per contrariam legem, debet illa lex promulgari, ut habeat vim completam abrogandi alteram; quia sine promulgatione non habet vim & rationem perfectam legis. Si verò lex simpliciter & pure revocetur absque novæ legis constitutione, definit quidem lex in re ipsa esse, hoc ipso, quod legislator interiùs eam apud se revocat, nullo adhuc dato signo externo revocationis, manet tamen adhuc ejus obligatio in subditis ob ignorantiam talis revocationis. Quare ut prudenter & utiliter legis revocatio fiat, debet subditis intimari, & quidem publicè, ad vitanda scandala, & morum dissimilitudinem, alioquin aliqui propter notitiam privatam revocationis legem non servarent alijs adhuc servantibus, & servari debere credentibus ob ignorantiam revocationis illius, quod maximam in republica deformitatem, dissimilitudinem, ac turbationem induceret.

Quæres, quinam sint casus, in quibus cessat obligatio legis humanæ?

Respondeo obligationem legis humanæ cessare primò, si ejus obligatio reddatur nociva. Secundò, si ejus observatio fiat impossibilis cum lege naturali, vel divina. Terciò, si ratione subjecti, vel alicujus circumstantiæ particularis lex fiat moraliter impossibilis. Demùm quando cessat tota & integra ratio, propter quam lex fuit lata, eo ipso cessat legis obligatio, ut docent Cajeranus, Navarrus, Henriquez, & alij, quamvis Suarez lib. 6. de legibus cap. 9. oppositum doceat; licet enim fateatur, quòd quando leges præcipiunt actus de se indifferentes, ut ferre, aut non ferre arma, exportare, aut non exportare triticum, & similia, cessent, deficiente fine adæquato ad quem leges illæ ordinantur; contendit tamen, quòd quando lex præcipit actum de se bonum, non cessat, deficiente fine extrinseco, quem legislator intendit, quia, inquit, bonitas intrinseca, quæ pollet, est finis proximus & intrinsecus legis.

Opposita tamen sententia videtur probabilior, quia

quia nimirum lex non obligat, nisi juxta voluntatem legislatoris, à quo fertur; neque continuat obligationem, nisi perseverante moraliter eadem voluntate: At qui cessante totâ & integrâ ratione propter quam legem tulit, non perseverat moraliter voluntas obligandi: Ergo cessante totâ illâ ratione, lex non amplius obligat. Major patet, Minor probatur, quia legislator non habuit voluntatem obligandi, nisi dependenter ab illa ratione, & propter illam; sive actus alioquin habeat intrinsecam bonitatem, sive non: At cessante ratione motivâ, vel causâ finali propter quam aliquid volumus, desinit illud velle, cum impossibile sit stare actum voluntatis sublatò ejus objectò formali. Ergo cessante totâ & integrâ ratione propter quam legislator legem tulit, & voluit eam obligare, cessat quoque voluntas obligandi.

27. Confirmatur: Si lex præcipiat jejunium semel in hebdomada ad Deum placandum propter aliquam necessitatem publicam, cessante publicâ necessitate cessat obligatio jejunij, quamvis citra illam necessitatem jejunium sit actus virtutis habens bonitatem & honestatem intrinsecam temperantiæ: Ergo quamvis lex præcipiat actum intrinsece bonum, si tamen cessat causâ adequatâ legis, seu tota ratio motiva propter quam fuit lata, cessat ejus obligatio.

28. Dixi cessante causâ adequatâ, quia si lex lata fuit ob plures causas, cessante unâ, modò non cessat alia propter quas lata est, non cessat obligatio legis. Sicut quia lex baptismi lata est non solum ad tollendum originale, sed etiam ad consignandum hominem Christianæ Religionis, eumque à cæteris sectis distinguendum, & reddendum idoneum & capace ad reliqua Sacramenta suscipienda; tamen prima causa cessaret, & peccatum originale per sanctificationem in utero matris esset sublatum, nihilominus adhuc lex baptismi propter alias causas, propter quas lata est, obligaret.

DISPUTATIO XI.

De lege Divina veteri.

Ad questionem 98. D. Thomæ usque ad 106.

Hactenus de lege humana fuisse differimus, nunc agendum nobis est de lege Divina positiva, cujus necessitatem demonstrat S. Thomas supra quæst. 91. art. 4. ubi quatuor assignat rationes, cur lex Divina ultra naturalem & humanam necessaria fuerit.

Primò, inquit, quia per legem dirigitur homo ad actus proprios in ordine ad ultimum finem. Et siquidem homo ordinaretur tantum ad finem qui non excederet proportionem naturalis facultatis hominis, non oporteret quod homo haberet aliquid directivum ex parte rationis supra legem naturalem, & supra legem humanitatis positam, que ab ea derivatur. Sed quia homo ordinatur ad finem beatitudinis æternæ, quæ excedit proportionem naturalis facultatis humanæ; ideo necessarium fuit, ut supra legem naturalem & humanam dirigeretur etiam ad suum finem lege divinitus datâ. Secundò, quia propter incertitudinem humani judicij, præcipue de rebus contingentibus & particularibus, contingit de actibus

humanis diversorum esse diversa judicia, ex quibus etiam diversæ & contrariæ leges procedunt. Ut ergo homo absque omni dubitatione scire possit, quid ei sit agendum, & quid vitandum, necessarium fuit, ut in actibus proprijs dirigeretur per legem divinitus datam, de qua constat quod non potest errare. Tertio, quia de his potest homo legem facere, de quibus potest judicare: judicium autem hominis esse non potest de interioribus motibus, qui latent, sed solum de exterioribus actibus, qui apparent, & tamen ad perfectionem virtutis requiritur, ut in utrisque actibus homo rectus existat; & ideo lex humana non potuit cohibere & ordinare sufficienter interiores actus, sed necessarium fuit quod ad hoc superveniret lex Divina. Quarto quia lex humana non potest omnia, quæ malè fiunt, punire, vel prohibere, quia dum auferre vellet omnia mala, sequeretur quod etiam multa bona tollerentur, & impediretur utilitas boni communis, quod est necessarium ad conversationem humanam: ut ergo nullum malum improbitum & impunitum remaneat, necessarium fuit supervenire legem divinam, per quam omnia peccata prohibentur.

Licet verò lex divina variè dividi possit, communis tamen ejus divisio est in veterem, quæ à tempore Moysis usque ad Christi passionem & mortem inter Israelitas viguit; & novam, quæ à Christo data & instituta usque ad consummationem sæculi perseverabit. De utraque sigillatim & breviter differendum, & primò de lege veteri, quæ legis novæ & Evangelicæ typus & figura fuit, Undè hæc

ARTICULUS I.

Virum lex vetus, bona, utilis, ac perfecta fuerit?

S. I.

Prima pars quæstionis resolvitur.

Augustinus cap. 1. & 46. libri de hæresibus refert Manichæos & Marcionistas, cum duo summa principia invenissent, unum bonorum, alterum vero malorum, credidisse legem veterem malam esse, & à malo principio conditam; novam verò à bono profectam, subindeque optimam ac perfectam. Ut hic error resellatur, & veritas Catholica stabiliatur:

Dico primò, legem veterem fuisse bonam, & sanctam.

Probat, quia Deus fuit legis illius Author, ut ostendimus articulo sequenti: Ergo non potuit esse nisi bona & sancta, sicut ipse bonus & sanctus est. Undè Apostolus ad Romanos, 7. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum.* Ubi mandatum legis Mosaicæ dicitur sanctum propter præcepta ceremonialia; justum propter judicialia; bonum propter moralia, ut notat D. Thomas hic quæst. 99. art. 4. Conclusio magis patebit solutione objectionum, & explicatione locorum Scripturæ, quibus legem illam malam fuisse insinuat videntur.

Obicitur ergo primò: Ezechielis 20. dicitur: *Dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent:* Sed lex non dicitur bona, nisi propter